

Maartje Wildeman, predikante van de evangelisch-lutherse gemeente in de Bijlmer:

‘Durf vaste vormen los te laten’

In de zeventiende eeuw was Amsterdam een trekpleister voor immigranten vooral uit het Duitse Rijk en de kuststreken van de Scandinavische landen. Velen van hen waren lutheraan, en de kerk was in die tijd hun ontmoetingsplaats. De lutherse gemeente speelde zo een rol bij hun inburgering. Hoe gaat het eigenlijk met de voortzetting van deze gemeente, de Evangelisch-Lutherse gemeente van Amsterdam? Wat is dit voor gemeente en hoe gastvrij is zij? Een interview met Maartje Wildeman, predikante van een van de wijkgemeenten.

Maartje Wildeman (31) is al ruim drie jaar verbonden aan wat officieel heet: ‘brandpunt Amsterdam Zuid-Oost van de Evangelisch-Lutherse Gemeente van Amsterdam’. Maartje begon er als pastoraal medewerkster, daarna werd ze predikante met bijzondere opdracht. Ze verving ds. Ilona Fritz, die voorzitter werd van de lutherse synode. In oktober vorig jaar deed Maartje intrede als gewoon gemeentepredikante.

Op excursie

Maartje: ‘Ik kende de gemeente uit mijn studententijd. In het kader van de colleges over contextuele theologie gingen we op excursie naar deze gemeente in een multicultureel stadsdeel en kerkgebouw – De Nieuwe

Kerkgebouw

De multiculturaliteit zit vooral in het kerkgebouw De Nieuwe Stad, legt Maartje uit. ‘Er zitten vier eigenaar-kerken in: de protestantse gemeente Bijlmermeer, de Evangelische Broedergemeente, wij als lutheranen en de rooms-katholieke parochie van de Bijlmer. Verder maken veel huurderkerken er gebruik van, bijvoorbeeld Ghanese, Koreaanse, Antilliaanse en Indonesische kerkgenootschappen. Dat bewijst dat er in de Bijlmer veel multiculturaliteit is, maar dat iedereen de voorkeur geeft aan zijn eigen cultuur. In de zondagse kerkdiensten merk je weinig van een mix, maar die is er in de wandelgangen wel degelijk. Zo hielden we in de Week van Gebed voor de Eenheid een

Alkmaar of Almere. Op papier hebben we 250 leden, maar dat weerspiegelt niet de werkelijkheid. Veel Surinamers die bij ons naar de kerk of activiteiten komen, zijn geen lid, of niet geregistreerd. Gemiddeld bezoeken 60 à 70 mensen de zondagse kerkdienst eens in de twee weken. Verder hebben we gemeentemaaltijden waar ook 60 à 70 mensen aanschuiven – een deel van deze groep komt ook naar de kerkdiensten. En dan is er nog een seniorenkring van vrouwen, maar tweederde deel van deze kring komt niet naar de kerkdiensten. De actieve groep telt zo’n 70 mensen – dat is dus een kleine groep!’

Iets ontspannends

Het gebouw heeft een open en toegankelijke uitstraling, en dat werkt door naar de gemeente. ‘Je gaat je ernaar gedragen’, zegt Maartje. Maar het makkelijke zit ook in het Surinaamse karakter, vult ze aan. ‘In een protestantse gemeente verloopt een dienst volgens een vast stramien, bijvoorbeeld op tijd beginnen. Bij ons gaat het zo: zijn we nog niet klaar? Dan beginnen we toch tien minuten later? Verder is alles in een protestantse gemeente afgesproken, bijvoorbeeld het aanwezig zijn van ambtsdragers in de diensten. Wij hebben daar ook wel een rooster voor, maar komt iemand niet opdagen, dan is dat geen probleem, dan doet iemand anders toch even dienst? En niemand raakt ervan in de war of geïrriteerd als het even anders loopt. Dat heeft iets heel ontspannends.’

Maartje noemt zichzelf ‘heel erg Hollands’. Ze heeft al veel geleerd van haar gemeente. ‘Als Nederlander heb je er helemaal geen erg in dat bepaalde vormen – omgangsvormen of kerkelijke activiteiten – heilig zijn. Een informatie- of gespreksavond verloopt volgens een vast patroon. Er zitten mensen achter een tafel, ze geven informatie, de zaal mag reageren – liefst niet te lang en niet te moeilijk. We willen er eerst uitkomen met elkaar, en dan heffen we het glas nog eens. Ik heb leren inzien dat dat heel westers is, en heel kerkelijk. Qua eten en drinken is het ook

Niemand raakt ervan in de war of geïrriteerd als het even anders loopt.

Stad aan het Luthuliplein. Toen ik mijn studie in Leiden afrondde, zocht ik een baan in of rond Amsterdam. Zo is het balletje gaan rollen. Ik had kerkelijk examen gedaan bij de predikantenopleiding van de Nederlandse Hervormde Kerk; een half jaar later heb ik examen afgelegd voor de lutherse kerk. Dat was nodig, omdat er nog geen Protestantse Kerk was. Ik heb dit lutherse examen bewust gedaan, ook omdat er een beperkt aantal colleges aan verbonden was, bijvoorbeeld over lutheranisme in Nederland en de belijdenisgeschriften. Ik heb deze colleges van professor Zwanepol met plezier gevolgd.’ Maartjes gemeente is eigenlijk helemaal Surinaams. ‘De “Hollanders” zoals de Surinamers zelf zeggen, zijn op de vingers van één hand te tellen. In zekere zin is het wel een migrantengemeente: de leden kwamen vanaf de jaren ‘60 van de vorige eeuw uit Suriname. Ze waren daar thuis in de lutherse kerk en zochten in Amsterdam een nieuw thuis. Maar de vraag is of je de gemeenteleden migranten moet blijven noemen. Ze zeggen zelf meestal: “Ik ben een Surinaamse Hollander.”’

oecumenische viering met alle kerken van De Nieuwe Stad. Dat werd een bonte multiculturele viering. En we houden in de veertigdagentijd een gezamenlijke gebedsavond op woensdag.’

Kwetsbaar

De lutherse gemeente in Amsterdam Zuid-Oost is heel klein. ‘Het werk staat in het teken van gemeenteopbouw, van nieuwe dingen proberen, en het lukt heel aardig. De gemeente is te klein en te kwetsbaar om zich specifiek op migranten te richten. Maar we zien wel steeds nieuwe gezichten, omdat het gebouw uiterst gastvrij is. Het is altijd open, er is altijd koffie en thee. Ook is er vaak eten, want dat zit in de Surinamers en Antillianen. Nieuwe migranten hebben een uitgebreide keuze in De Nieuwe Stad, dus ze gaan eens hier kijken en dan daar. Nieuwelingen die zich tot deze gemeente aangetrokken voelen, komen voor het Surinaamse karakter. Ze kennen dit van huis uit en vinden dat bij ons terug. Veel mensen komen uit Amsterdam, maar anderen leggen grote afstanden af, bijvoorbeeld uit

Maartje Wildeman: 'Deze gemeente leeft uit de genade' (Foto: Amke de Kievit)

heel karig: er kan een kaakje vanaf, maar meer ook niet. Ik vond het wel een leuke gewaarwording dat het ook anders kan: eerst gezellig eten met elkaar, dan ontstaat het gesprek vanzelf. Willen protestantse gemeenten hun deuren openzetten voor migranten, dan zou het goed zijn als ze hun vormen meer durven loslaten. Gezelligheid is belangrijk voor niet-westerse christenen.'

Johannes de Heer

'Ook de keuze van de liederen is bepalend. Zing niet alleen uit het Liedboek, maar put uit de meest uiteenlopende tradities. Zo zijn veel Surinamers groot geworden met de liederen van Johannes de Heer, en ze zingen die vol overgave. Kies niet alleen Nederlandse, maar ook Engelse en Surinaamse liederen, en liefst herkenbare liederen waarbij je een beetje kunt bewegen. Dat kan niet op Liedboekliederen. Er wordt heel veel gezongen in onze gemeente. We beginnen en sluiten er een vergadering mee, en we zingen spontaan bij activiteiten of als we onderweg zijn. In mijn begintijd reisden we met een aftands busje naar een gemeenteweekend. Iemand zette toen het lied in "We gaan op reis langs de weg van verlangen",

en ze hielden niet meer op! Toen zat ik er meteen goed in.'
Typisch Surinaams is ook dat op zondag na de preek de jarigen uit de afgelopen twee weken naar voren komen en worden toegezongen.

Leven uit de genade

Hoe typisch luthers is de gemeente in de Bijlmer? Maartje: 'De rol van gemeentele-

We gaan daar heel blijmoedig en zorgvuldig mee om. Er is bijvoorbeeld een muziekcommissie die nagaat welke liederen lang niet gezongen zijn, en welke nieuwe liederen we gaan zingen. De gemeenteleden hebben daar ook een stem in. Regelmatig roepen we hen op om het te melden als ze een lied gemist hebben. Theologisch leeft deze gemeente uit de genade. Ik vind het geen toerberige gemeente. De genade gaat vooraf

Een niet-westerse discussieavond: eerst gezellig eten met elkaar, dan ontstaat het gesprek vanzelf.

den is heel belangrijk. Zo zitten in de liturgie veel responsies. En bij het lezen van het Evangelie gaat de gemeente staan. Dat leeft erg bij lutherse Surinamers. De gedachte daarachter is dat je zelf ook in beweging komt, als het Evangelie klinkt van de Heer die uit de dood opstond, en die in beweging kan brengen wat dood dreigt te lopen. Ook speelt muziek een grote rol in de eredienst.

en hoef je niet eerst te verdienen. Er zit een bepaalde vrolijkheid, een groot vertrouwen in het geloof van de gemeente. Dat hoor je in de liederen.'

Meer informatie:

www.elgadam.nl/denieuwestad/index.html